

Titel: draft of Diderichsen's "Bidrag til en analyse af det danske skriftsprog struktur" + H. Spang-Hanssen "Analyse ved hjælp af kombinationsdiagrammer", [spanghanssen] 010-0010

Citation: "draft of Diderichsen's "Bidrag til en analyse af det danske skriftsprog struktur" + H. Spang-Hanssen "Analyse ved hjælp af kombinationsdiagrammer", [spanghanssen] 010-0010", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 7. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds: https://tekster.kb.dk/catalog/lh-texts-kapsel_010-shoot-wacc-2005_0083_010_spanghanssen_0010_p7_bP6_TB00009/facsimile.pdf (tilgået 20. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

Roden ender på gruppe:

<i>rt, fn, gn, rt, gl:</i>	5 (<i>Karl-, Kaptajn-, Regn-, Vært-, Slægt-</i>)
<i>nt:</i>	8 (<i>Repræsentant-</i> osv. samt <i>Frygt-</i>)
<i>n(dt):</i>	3 (<i>Gesandt-, Bekendt-, Forvandt-</i>)
	16

Som det vil ses, er kun ca. 10 (de spæriere) af ordene med afvigende syngrafemgrupper nogenlunde anvendelige i alm. sprog.

Særlig mærkes at *e* i rodordet kan bortfalde efter *i, n, r* og *v*: *Daar-, Mor-, Hør-, Bot-, Matron-, Grev-skab*. Efter *-nd-*: *Frænd-, Fjend-, Kend-, End-, Grand-, Kend-, Efterladen-*. Sjældn efter *d*: *Glæde(e)*, jf. (*Be-*)*red-, Vid-*. Efter andre syngrafemer er *e* bevaret: *Daarekiste-, Familie-, Følge-, Arve-, Kæreste-, Kusine-, Prinsesse-, Ægte-*, eller der tilføjes *e*: *Præste-, Klerke-, Munke-, Sønne-*, eller *-er*: *Student(er)-, Interessent(er)-, Soldat(er)-* (*-e* og *-er* muligvis pluralisendelser, jf. *Brøderskab*). Jf. *-en*: *Viden-, Liden-* (efter tysk).

(2) Som ex. på suffix med eet inkompatibelt syngrafem foran vokal vælges *-dom* (materialet fra ODS's registrant):

Roden ender på autografem:	13 (heraf 10 tostavelserord på <i>-e</i>)
— — — <i>i, n, r</i> :	23 (heraf 18 <i>-el-, -er-, -en</i>)
— — — <i>v, s</i> :	2 (<i>Visdom-, Grev(e)-</i>)
— — — <i>ld, nd, ng</i> :	6 (<i>Ung-, Mand-, Trold-</i>)
	44
— — — inkompatibel:	11 (<i>Rig-, Sgg-, Gud-, Læg(e)-, Abbed-, Biskop(s)-, Hertug-, Hellig-, Daartig-, Fattig-, Kannik(e)-</i>)
— — — gruppe:	3 (<i>Spørg(e)-, Barn-, Jort-</i>)
	14

Efter inkompatible eller grupper indskydes ofte et *-e*: *Bispe-, Præste-, Helle-, Kannik(e)-, Spørg(e)-, Kvind(e)-, Oldinge-*, jf. *Jarle-damme*.

6.2.4. For at dokumentere at disse proportioner mellem rod-udlydstyper ikke blot beror på sprogets almene rodstruktur, anfører vi tallene for de samme typer ved et par af de hyppigste afledningsformer der begynder med autografem eller kompatibel:

(1) *-hed* (materialet fra Retskr. og ODS til bogstav T):

(a) Roden ender på autografem:	23 (7 <i>-e</i>)
— — — kompatibel:	180 (131 <i>i, n, r</i> , hvoraf 83 <i>-el-, -en-, -er</i>)
— — — gruppe	
hvoraf sidste led ustabil <i>d, g</i> :	27
	230

(b) Roden ender på inkompatibel:	131 (heraf 53 <i>-(f)ig-</i>)
— — — ægte gruppe:	74 (heraf 42 typen □△)
	205

(2) *-elig* (Retskr.: medtaget både adj. og adv., både afl. af verber (oplukkelig) og af subst. på *-e* (kongelig)):

(a) Roden ender på autografem:	9
— — — kompatibel:	43
— — — gruppe	
sidste led ustabil <i>d, g</i> :	35
	87

(b) Roden ender på inkompatibel:	97 (40 <i>d, 16 g, 14 tt, 13 kk</i> osv.)
— — — ægte gruppe:	57
	154

(3) For *-lig* er de tilsvarende tal:

(a) Roden ender på autografem:	6
— — — kompatibel:	95 (heraf 34 <i>-er, 30 -r, 20 n</i>)
— — — kompatibel +	
ustabil:	6
	107

(b) — — — inkompatibel:	23 (0 <i>b, 8 d, 6 g, 0 p, 8 t, 1 kk</i>)
— — — ægte gruppe:	28 (6 <i>st, 7</i> med indskudt <i>t</i> : <i>mundt-, fjendt-, erkendt-, ordent-, væsent-, offent-, ugent-, egent-</i> <i>lig</i>)

Fordelingen af *-elig*:*lig* (der er kommutable: *sødelig*:*sødlig*) er ikke alene bestemt af udtryksstrukturen. Afledninger af verber eller nominer der ender på *-e* har altid *-elig*, undtagen når der foran *e* kommer et *r* eller *n*: *daar-, far-, ær-, var-, før-, hør-, rør-, forsvar-, undvær-* osv.; *forander-, ærger-, haardtler-* osv.; *pår-, vær-, haan-, tjen-, forsyn-, forson-* *lig*.

Ved subst. der ikke ender på *e* er *-lig* gennemført efter *r* og *n*. Også efter andre kons. er *-lig* det alm., men her kan klare principper ikke opstilles.

(4) *-ig* og *-else* viser ligesom *-hed* ca. 50 pct. for hver udlydstype. Hovedresultatet er altså lig:

(A) Suffixer der alene består af syngrafem(er) indgår kun yderst sjældn i grupper der ikke findes som finalgrupper i simplexe ord. Dog gennemføres *-t* i neutrum i vid udstrækning, uanset rodens struktur. I perf. part. er der stærk tendens til at bruge *-st* for at undgå visse finalgrupper. To inkompatible (især *-gt*) i finalgruppe findes i visse låneord og nogle få hjemlige afledninger.

(B) Suffixer der indeholder en vokal (og som altså gør det muligt at regne eventuelle initiale syngrafemer til den følgende «stavelse») giver kun sjældn anledning til nye mediangrupper, idet suffixer indledt med gruppe eller inkompatibel sjældn føjes til rod med tilsvarende udlyd; hvor suffixet har to former bruges typen med initialt syngrafem fortrinsvis efter vokal eller kompatibel, typen med initialt autografem fortrinsvis efter inkompatibel eller gruppe.